

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Ba-midbar

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

י תלעהב

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8951

י (א) וידבר יהוה אל משה
 לאמר: (ב) עשה לך שתי חצוצרות
 כסף מקשה תעשה אחם והיו
 לך למקרא העדה ולמסע את-
 המהנורת: (ג) ותקעו בהן ונועדו
 אליך כל העדה אל-פתח אהל
 מועד: (ד) ואם באהת יתקעו
 ונועדו אליך הנשיאים ראשי
 אלפי ישראל: (ה) ותקעתם
 תרועה ונסעו המחנות החגים

י (א) דער עויגע רעדטע
 פערנער מיט משה,
 אונד שפראך: (ב) לאס דיר
 צווייא זילבערנע טראַמפעטען
 מאַכען, פאַן געטריעכענער
 אַרבייט זאלסט דוא זיא פער-
 פערטיגען לאַסען. דייעזע
 זאללען דיר דייענען ביים צו-
 זאַממען בערופען דער געמיינע
 אונד ביים אויפברוכע דער לאַ-
 גער. (ג) ווען אין בידע גע-
 שטאַסען ווירד, זאָ פערזאַמ-
 מעלט זיך דיא גאַנצע געמיי-
 נע בייא דיר פאַר דעם איינ-
 גאַנגערעם שטיפּטסעלמעס,
 (ד) ווירד נור אין איינע גע-

שטאַסען, זאָ קאַסמען דיא פירשטען, דיא אַכערסטען פֿעלדערערן ישראל'ס בייא דיר
 צוזאַממען, (ה) ווען לערם געבלאַזען ווירד, ברעכען דיא לאַגער אויף, דיא געגען מאַר-
 גען

תרגום אונקלוס

ר ש י

י (א) ומליל יי עם משה למימר: (ב) עבד
 לך תרתין חצוצרן וכסף נגיד תעבד
 יתהו ויהיון לך לערעא כנשתא ולאמלא
 ית משריחא: (ג) ויתקעון בהון ויודמנון
 לוחך כל כנשתא לתרע משכן זמנא:
 (ד) ואם בחדא יתקעון ויודמנון לוחך
 רברביא רישי אלפיא דישראל: (ה) ותחקעון
 יבבחה ויטלון משריחא דשרן קהומא:

י (ב) למקרא העדה. כשמרלה לדבר עם
 הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאסוף
 אליך תקראם ע"י חלוצרות: ולמסע
 את המחנות. בשעת סליק מסעות תתקעו
 בהם לסי' נמלאת אתם אומר על פי
 שלשה היו נוסעים על פי הק"נה ועל פי
 משה וע"פ חלוצרות: מקשה. מן העשת
 מעשה מן הקשת הקורנס: (ג) ותקעו בהן.
 בשמיהו והוא סי' למקרא העדה שנאמר
 ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל
 מועד (במדבר י'): (ד) ואם באחת יתקעו.
 הוא סימן למקרא הנשיאים שנאמר ונועדו
 אליך הנשיאים ואף הן יעידתן אל אהל
 מועד ומג"ש הוא בא נספרי: (ה) ותקעתם תרועה.
 כן הוא נדרש נספרי מן המקראות היתרים:

והתקעון

ב א ו

י (ב) למקרא העדה, הוא גם נמקום מקור, וכן ולמסע והראוי לקרוא את העדה ולהסיע את
 המחנות: ולמסע, בא נסמינות נמקום מוכנת והראוי נקמ"ן חמת הסמ"ך: למקרא העדה,
 כשמרלה לדבר עם העדה תאספם אליך על ידי חלוצרות: ולמסע את המחנות, ע"י תקיעת
 החלוצרות יהיה סימן למסע המחנה: (ג) ותקעו בהן, ולא הזכיר עדיין מי הם החוקקים עד סוף
 הפרשה: בהן, בשמיהו: ונועדו אליך, כשיתקעו בשמיהו יהיה סימן שיועדו אליך כל העדה עם
 הנשיאים: (ד) ונועדו אליך הנשיאים, ואם רק באחת יתקעו הוא סימן רק לאסיפת הנשיאים ולא
 העדה: (ה) ותקעתם תרועה, ואם יתקעו תרועה יהיה סימן למסע המחנות: ונסעו המחנות,
 לשון רבים כי לכל דגל היו שלשה שנטים: החגים, ולא אמר החנות לפי שמלאנו גם מחנה בין

בהעלתך

קדמה: (ו) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החנים תימנה תרועה יתקעו למסעיהם: (ז) ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו: (ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בהצרות והיו לכם לחקת עוזם לדרתיכם: (ט) וכי תבאו מרחמה בארצכם

על

תרגום אשכנזי נג

גען ליעגען. (ו) ווען צום צווייטן טען מאהלע לערם געבלאזען ווירד, זא ברעכען דיא לאי גער אויף, דיא געגען זידען ליעגען; ביא דעם אויפברוכע ווירד אללע צייט לערם גע-בלאזען. (ז) ווען אבער איינע פערזאמלונג צוזאמען בע-רופען ווערדען זאלל, זא ווירד אין איינעם טאנע פארט, אבער נכט לערם געבלאזען; (ח) דיא פריעסטער, אהרן'ס זעהנע, זאללען דיא טראמפע-טען בלאזען, אונר דיעזעס אויף

איערע נאכקאממען איין בעשטענדיגעס געזעטץ בלייבען; (ט) ווען איהר אין איערעם לאנע

דע

רשי

(ו) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר והיו לך מקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה חוקע בשני כהנים ובשתיים שנאמר ותקעו בהן וגו' אף מסע המחנות בשתיים יכול מה מסע המחנות חוקע ומריע וחוקע אף מקרא העדה חוקע ומריע וחוקע ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות ח"ל ובהקהיל את הקהל וגומר לומר שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים הרי ס' לשלשתם מקרא העדה בשמים ושל נשיאים באחת וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשמים על ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן על תקעו. במקראות ובמסעות הללו:

תרגום אונקלוס

(ו) ותתקעו יבבתא תנינות ויטלון משריתא דשרן דרוקא יבבא יתקעו למטלניהון: (ז) ובמיקנש ית קהלא תתקעו ולא תיבבון: (ח) ובני אהרן כהניא יתקעו בהצוצרתא ויהיו לכוון לקים עלם לדריכון: (ט) וארי תעלון לאתא קרבא בארעכון על מעיקי דמעיקין

וזהו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשמים על ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן על תקעו. במקראות ובמסעות הללו:

באר

ביחיד ובין ברבוי פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה כמו לשני מחנות, וכן המחנה האחת והכהן: (ו) ונסעו המחנות החנים תימנה, לשון הרמז פירוש הכתוב כי שתי תרועות הראשונה למסע מחנות המזרח והשנית למסע מחנות הדרום, ואמר תרועה יתקעו למסעיהם שיתקעו בן לכל מסעיהם לומר שיתקעו תרועה שלישית למסע המחנות החונים ימה ורביעית למסע החונים לפונה, כי לכל דגל מסע בפני עצמו כאשר יפרש ונסע דגל מחנה בני אפרים ונסע דגל מחנה בני דן, וכן היא שנויה בברייתא דמלאכת המשכן, אבל בספרי שנו או כס שחוקע למזרח ולדרום כך חוקע למערב ולצפון תלמוד לומר תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתיים ויש אומרים שלש לכל רוח ורוח ע"כ, וכן הוא פשוט של מקרא באחת שיתקעו לכל רוח ורוח כמו שפרשתי עכ"ל: והקעחם תרועה, ולא נאמר והרועחם תרועה לפי שלכל תרועה צריך שתייה תקיעה לפנייה ותקיעה לאחרייה וכן הוא נדרש בספרי: (ז) ובהקהיל את וגומר ולא תריעו, הרי סימן לשלשתם מקרא העדה בשמים ומקרא הנשיאים באחת וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשמים ועל ידי תרועה ותקיעה: (ח) והיה לכם לחקת עולם, לתקוע במסע המחנות להלחם על ארץ אויביכם או כי יבא אויב בארצכם ותבואו למלחמה עמו כמו שאמר בפסוק הסמוך: (ט) וכי תבאו מרחמה, חסר למ"ד השמוש כמו ויבא ירושלים (מלכים

תרגום אשכנזי

דע ווידער איינען טיראנען, דער אייך דריקט, צו פֿעלדע ציעהעט, זאָ זאָללט איהר מיט דען טראָמפעטען לערם בלאַ- זען; דאָרויך ווערדעט איהר פֿאַר דעם עוויגען, אייערעם גאָטטע, אין אַנדענקען קאָמ- מען, אונד בייאשטאַנד ער- האַלטען ווידער אייערן פֿיינד. (י) אַן פֿרי דענטאַגען, פֿע- סטען אונד נייאמאַנדען זאָללט איהר מיט דען טראָמפעטען בלאַזען, בייא אייערן גאַנצען אָפֿערן אונד פֿריידענאַפֿ- פֿערן; זאָ זאָללען זיא אייך צום אַנדענקען זיין פֿאַר אייע- רעם גאָטטע; איך דער עווי- גע, אייער גאָטט! (יא) עס וואָר אים צווייטען יאָהרע, אַם צוואַנציגסטען דעם צוויי-

בהעלתך י

על-הציר הציר אתכם והרעתם
בחצרות ונזכרתם לפני יהוה
אלהיכם ונשעתם מאיביכם:
(י) וביום שמתכם ובמועדיכם
ובראשי חדשכם ורתקעתם
בחצרות על עלתיכם ועל זבחי
שלמיכם והיו לכם לזכרון
לפני אלהיכם אני יהוה
אלהיכם: פ

חמישי

(יא) ויהי בשנה השנית בחדש
השני בעשרים בחדש נעלה
היען מעל משכן העדות:

ויסעו

טען מאַנאַטס, אַלס זיך דיא וואַלקע פֿאַן דער וואָהנעג דעם צייגניססעס ערהאַב; דיא

ר ש י

(י) על עולותיכם, נקרנן לבור הכתוב מדבר: אני ה' אלהיכם. מכאן למדנו מלכות עם זכרונות ושפלות שנאמר ותקעתם הרי שפלות לזכרון הכי זכרונות. אני ה' אלהיכם זו מלכות: (יא) נחש השני, נמלאת אתה חומרי "נחש חסר" ימים עשו נקורב שהרי כ"ח סיון חנו שם ולא נסעו עד עשירי נאייב לזנה הנאה; למסעיהם

תרגום אונקלוס

דמיעיקן לכון וחיבבון בחצוצרתא ויעול
דזכרניכון לטבא קדם יי אלהכון ותחפרקון
מסנאיכון: (י) וביום הדיחכון ובמועדיכון
ובראשי ירחיכון ותחקעון בחצוצרתא על
עלויחכון ועל נכסת קודשיכון ויהיו לכון
לזכרנא קדם אלהכון אנא יי אלהכון:
(יא) והיה בשנת חנינא בירחא חנינא עננא מעלוי משכנא

דסהרהא

באור

(מלכים א' ג' ע"ו), וענינו למלחמה וימכן שהוא מואר הפעל שדינו לנא בלי שמוש; ונוכרתם, כפני ה', כי עשיתם מה שנוה לכם: (י) וביום שמחחכם, שנתם מארן אויב או נלחמם החיוב הכא עליכם וקבעתם יום שמחה בימי סורים ומנובה. (הראב"ע), ולסידעתו זאת מה שאמר על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, הנוונה שדברו ביום שמחחכם, אמנם נספרי דרשו וביום שמחחכם אלו שבתות, רבי נתן חומר אלו תמידים עד כאן, והכלל שנקרנן לבור הכתוב מדבר, כי אין אומיים שירה אלא על קרננות לבור שקבוע להם זמן בתורה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ערכין י"א): (יא) בעשרים בחדש נעלה היען, זה היום היה תחלת נסוע הגלים, והנה עזרו במדבר סיני קרוב משנה שהרי נאחד למדש השלישי הוא סיון בלא אל

מדבר

בהעלתך

(יב) ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: (יג) ויסעו בראשנה על פי יהוה ביד משה: (יד) ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאתם ועל צבאו נחשון בן עמינדב: (טו) ועל צבא מטה בני יששכר נחנאל בן צוער: (טז) ועל צבא מטה בני זבולן

אליאב

חרגום אשכנזי נד

(יב) דיא קינדער ישראל'ס בראשען היערויף אין פער- שיערענען ציגען פאן דער וויסטע סיני אויף, אונד דיא וואלקע ליעם זיך אין דער וויסטע פארן וויעדער גיעדער. (יג) דיעזעס וואר דאז ערשטע מאהל, דאס זיא, נאך פער- ארדנונג דעם עזיגען דורך משה, אויפגעבראכען זינד. (יד) צוערשט בראך דיא פאהע נעדעס לאגערס דער קינדער יהודה אויף, מיט אויהרען העע- רען, דער העערפיהרער דיע- זעם שטאממעס וואר נחשון

זאהן עמינדב, (טו) דער העערפיהרער דעם שטאממעס דער קינדער יששכר וואר נחנאל זאהן צוער, (טז) אונד דער העערפיהרער דעם שטאממעס דער קינדער זבולן אליאב

זאהן

רשי

(יב) למסעיהם. כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי אחריו: במדבר פארן, קנרות התאווה במדבר פארן הי' וזס חנו ממסע זס:

וכורד

חרגום אונקלוס

דסהדווא: (יב) ונטלו בני ישראל למטלניהון ממדברא דסיני ושרא עננא במדברא דפארן: (יג) ונטלו בקדמיתא על מימרא דיי בידא דמשה: (יד) ונטלו טיקס משרית

בני יהודה בקדמיתא לחיליהון ועל חיליה נחשון בר עמינדב: (טו) ועל חילא שבטא דבני יששכר נחנאל בר צוער: (טז) ועל חילא שבטא דבני זבולן

אליאב

באר

מדבר סיני: (יב) למסעיהם, לפי שמדבר סיני עד מדבר פארן לא היתה נסיעה אחת כמו שנראה כאן בכתוב שנסעו ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן, אבל היו נסיעה כמה נסיעות ומנויות, ועיין שה שכתבתי על פסוק וישכן הענן, ולכן אמר למסעיהם ביו"ד הרבוי, וכן כוונת המחבר (פערטיעדענען ליגען): וישכן הענן במדבר פארן, ובפרשת אלה מסעו בני ישראל אמר ויסעו ממדבר סיני לויחמו נקנרות התאווה, לכן פירש רש"י כאן שקנרות התאווה במדבר פארן היה וזס חנו ממסע זס, והנראה שמדבר פארן אינו שם פרטי של מקום ממקומות הנסיעה הנזכרות בפרשת אלה מסעי, אבל הוא שם כללי לכל המדבר הגדול עד מדבר סין, וכל המקומות שהזכרו בפרשת אלה מסעי עד שגאו מדבר סין כלם במדבר פארן היו, וכן מדבר סין היה גם כן שם כללי, וכל המקומות שהזכרו ממדבר סין עד החנייה האחרונה שהיא ערבות מואב כלם בכלל מדבר סין היו, אמנם בפרשה שלפנינו וכן בכל הפרשיות עד אלה מסעי לא בא להודיע פרטי המסעות כלם ומקומות חנייתם, רק דרך כלל שמדבר סיני באו אל מדבר פארן וממנו אל מדבר סין ומשם לערבות מואב, והמקומות שנייהם לא יזכרו כי אס מעטים כמו בפרשה זו ובפרשת חקת להודיע המעשים שנעשו להם במקומות האלה, כמו חלרות בעבור נרעת מרים, קדש להודיע מעשה הנאל, וכן הר ההר בעבור מיתח אהרן וכן כלם, ובפרשת אלה מסעי יזכרו כל פרטי מקומות חנייתם, לא הזכיר עוד שם מדבר פארן: (יג) ויסעו בראשנה, זאת היתה הנסיעה הראשונה על סור סדגליס כאשר לוח ה' את משה: (יד) ועל צבאו

נחשון

תרגום אשכנזי

זאהן חלון. (יז) אינצווישען
ווארד דיא וואהנונג אויסאיינ-
אנדער גענאָממען, אינד דיא
קינדער גרשון אונד מררי, דיא
זיא טרוגען, בראַכען אלסדאן
אויף. (יח) הערנאך בראך דיא
פֿאהנעדעס שטאַממעס ראובן
אויף, מיט איהרען העערען.
דער העערפֿיהרער דעס
שטאַממעס וואר אליצור זאהן
שריאור, (יט) דער העערפֿיה-
רער דעס שטאַממעס דער קינ-
דער שמעון וואר שלמיאל זאהן
צורישרי, (כ) אונד דער העער-
פֿיהרער דעס שטאַממעס דער
קינדער גר אליסף זאהן דעואל.
(כא) נונמעהר בראַכען דיא

כהעל תדי

אליאב בן-חלון: (יז) ודורד
המשכן ונסעו בני-גרשון ובני
מררי נשאי המשכן: (יח) ונסע
דגל מחנה ראובן לצבאתם
ועל-צבאו אליצור בן-שדיאור:
(יט) ועל-צבא מטה בני שמעון
שלמיאל בן-צורישרי: (כ) ועל-
צבא מטה בני-גר אליסף בן-
דעואל: (כא) ונסעו הקהתים
נשאי המקדש והקימו את-

המשכן

קהתים אויף, דיא דאז הייליגטהום טרוגען, דאמיט יענע דיא וואהנונג וויערער אויפֿ-

שלאגען

תרגום אונקלוס

אליאב בר חילון: (יז) ומחפרק משכנא
ונטלין בני גרשון ובני מררי נטלי
משכנא: (יח) ונטיל טיקס משרית
ראובן לחיליהון ועל חיליה אליצור בר
שדיאור: (יט) ועל חילא שבטי דבני שמעון
שלמיאל בר צורישרי: (כ) ועל חילא שבטא
דבני גר אליסף בר דעואל: (כא) ונטלין
בני קהת נטלי מקדשא ומקימין ית משכנא

עד

מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים היו בני
גרשון ובני מררי מקימין את המשכן ובשנאים בני קהת מולאים אותו על מכונו ומכניסין בו
הארון והשלמן והמנורה והמזבחות וזה משמעות המקרא: והקימו. מקימי המשכן אותו עד טרם

בואם

רשי

(יז) ודורד המשכן. כיון שנסע דגל
יהודה וכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת
וכנסו בה את הארון שנאמר ונא אהרן
ובניו כנסו המטה (נמדבר ד') ובני גרשון
ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו
בעגלות והארון וכלי הקדש של משא בני
קהת עומדים מנוסין ונתונין על המוטות
עד שנסע דגל מטה ראובן ואח"כ ונסעו
הקהתים: (כא) נושאי המקדש. נושאי
דברים המקודשים: והקימו את המשכן.
בני גרשון ובני מררי שהיו קודמים להם
מסע שני דגלים היו מקימין את המשכן
כשהי' הענן שוכן וסימן הסנייה נראה בדגל

באור

בתישון, ועל צבאו היה נחשון שר הצבא וכן כלם: (יז) וחורד המשכן, אחר נסיעת דגל יהודה
הטלו להוכיח את המשכן ונא אהרן ובניו והוכיחו את פרכת המסך וכנסו בה את הארון וכלי
הקדש שהיה משא בני קהת ואחר הכסוי נסעו בני גרשון ובני מררי ועמהם העגלות ועונות
בקדשי המשכן, והארון וכלי הקודש עמדו מנוסים עד שנסע דגל ראובן ואז נסעו הקהתים,
כן נראה ממשמעות הכתובים, וכן פירש הרמב"ן רש"י וראב"ן: (כא) נשאי המקדש, דברים
המקודשים והוא הארון: והקימו, שנ על בני גרשון ומררי שזכר למעלה, אבל עד בואם חזור

על

בהעלתך י

הַמִּשְׁכָּן עַד-בָּאֵם: (כג) וְנִסַּע דָּגְלָל
מִחֲנֵה בְנֵי-אֶפְרַיִם לְצַבְאֲתָם
וְעַל-צָבָאוֹ אֲלִישָׁמַע בֶּן-עַמִּיהוּד:
(כג) וְעַל-צָבָא מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה
גְּמַלְיָאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר: (כד) וְעַל-
צָבָא מִטָּה בְּנֵי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּן-
גְּדַעוֹנִי: (כה) וְנִסַּע דָּגְלָל מִחֲנֵה
בְּנֵי-דָן מֵאֶסֶף רֹכַל-הַמַּחֲנֵת
לְצַבְאֲתָם וְעַל-צָבָאוֹ אַחִיעֶזֶר
בֶּן-עַמִּישַׁדִּי: (כו) וְעַל-צָבָא מִטָּה
בְּנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן-עֶכְרֹן:
(כז) וְעַל-צָבָא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי

אחירע

חרגום אשכנזי נה

שלאגעו קאנטעו, בעפאר
דיעזע אנקאמען. (כג) זאראן
בראך דיא פאהנע דעס לא-
גערס דער קינדער אפרים
אויף, נאך איהרען העערען.
דער העערפיהרער דייעזעס
שטאמעס וואר אלישמע זאהן
עמיהוד, (כג) דער העערפיה-
רער דעס שטאמעס דער קינ-
דער מנשה וואר גמליאל זאהן
פדהצור, (כד) אונד דער העער-
פיהרער דעס שטאמעס דער
קינדער בנימין אבירן זאהן
גדעוני. (כה) צולעצט בראך דיא
פאהנע דער קינדער דן אויף,
אונד מאכטען מיט איהרען
העערען דען נאכטרופע דער
פעלדלאנער אויס-דער העער-
פיהרער דייעזעס שטאמעס
וואר אחיעזר זאהן עמישדי,

(כו) דער העערפיהרער דער
קינדער אשר פגעיאל זאהן עכרון,
אחירע

חרגום אונקלוס

עַד מִיתִיהוֹן: (כג) וְנִטְלַל טִיקַס מִשְׁרֵיחַ בְּנֵי
אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן וְעַל חִילִיָּה אֲלִישָׁמַע בֶּר
עַמִּיהוּד: (כג) וְעַל חִילָא שְׁבֻטָא דְּבְנֵי מְנַשֶּׁה
גְּמַלְיָאֵל בֶּר פְּדָהצֹר: (כד) וְעַל חִילָא שְׁבֻטָא
דְּבְנֵי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּר גְּדַעוֹנִי: (כה) וְנִטְלַל
טִיקַס מִשְׁרֵיחַ בְּנֵי דָן מְבַנְשׁ לְכָל מִשְׁרֵיחָא
לְחִילִיהוֹן וְעַל חִילִיָּה אַחִיעֶזֶר בֶּר עַמִּישַׁדִּי:

ר ש י

זואס של בני קהת: (כה) מאסף לכל
המחנות. גמרת ירושלמי לפי שהי' שנתו
של דן מרובה באובלסין הי' נוסע באחרונה
וכל מי שהי' מאחד דבר הי' מחזירו לו אחיא
כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין ומסיק לה
מן כאשר יחנו כן יסעו (במדבר ב') ולית
דאמרי בקורה היו מהלכין ומסיק לה מן
מאסף לכל המחנות:

אלה

(כו) וְעַל חִילָא שְׁבֻטָא דְּבְנֵי נַפְתָּלִי
אחירע

ב א ו ר

על הקהתים, זה הוא טעם על נסיעת בני גרשון ומררי אשר נסיעת דגל יהודה ובני קהת יעמדו עד
אחר נסיעת דגל ראובן כדי שבעת חנייתם יקימו בני גרשון ובני מררי את פמטן טרם זוא הקהתים
ונבואס יביטו מיד את הארון אל מקומו והשלחן והמזבחות אל מקומם, וכן כונת המתרגם בל"א:
(כה) מאסף לכל המחנות, לפי הדגלים כי נפתלי הוא באחרונה. (הראב"ע), וכונתו לפי
שאר לכל המחנות לפיכך נקרא דן מאסף שדגלו היה אחרון של כל הדגלים, אבל לפי השבטים
היה נפתלי האחרון שבהם: מאסף, למאן דאמר בקורה היו מהלכין נקרא דן שהוא האחרון
באורה

תרגום אשכנזי

בהעלתך

אחירע בך-עינן: (כח) אלה
מסעי בני-ישראל רצבאתם
ויסעו: (כט) ויאמר משה
להבב בן-רעואל המדיני חתן
משה נסעים ונחננו אר-המקום
אשר אמר יהוה אתו אתן לכם
לכה אתנו והטבנו לך כי-יהוה

אחירע זאהן עינו. (כח) אין
דיעזער אַרדנונג בראַכען דיא
העערעדער קינדער ישראלים
אויף, אונד זאָ זעטצען זיא
איהרען צוג פֿאַרט. (כט) צו
זיינעם שווייערפֿאַטער (אני)
דערע זעטצען: שוואַגער)
חובב, דעם זאָהנע דעם
מדיניערס רעואל, שפראַך
משה: יעטצט ציעהען וויר אַן
דען פֿאַר דעם דער עווי-
גע געשפראַכען, איך ווילל

איהן איך איינגעבען, קאָמע מיט אונז, וויר וואָללען דיר וואָהלטהן: דען דער עוויגע

דבר

רשי

תרגום אונקלוס

אחירע בר-עינן: (כח) אלין מטלני בני ישראל
לחיליהון ונטלו: (כט) ויאמר משה לחובב
בר רעואל מדינאה חמותי דמשה בטלין
אנחנא לאתרא די אמר יי ותייה אתן לכוון
איתא עמנא ונטב לך אריי מליל לאיתאה

(כח) אלה מס בני זה סדר מסעיהם: ויסעו.
ביום ההוא נסעו: (כט) חובב. הוא יתרו
שנאמר ומבני חובב חותן משה (שופטים ד')
ומהת"ל ותבאנה אל רעואל אחיהן מלמד
שהתינוקות קרין לאחי אחיהן אבא ושמות
הרבה היו לו יתרו על שם שיתר פרש' אחת
בחורה חובב על שחיבב את החורה כו':
נוסעים אתנו אל המקום. מיד עדג' ימים
אזו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו
על הנח ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו

במתאוננים ומפני מה שהף משה עזמו עמון שעדיין לא נגזרה גזרה עליו ונסבור שהוא נכנס:

אל

באור

צורה מאסף לכל המחנות, על שם שהאחרון מקנץ את כל הנחשלים אחרים הראשונים מטורח
הדרך, ומאסף את כל הנאכד מהם, וכן איתא נירושלמי מאן דאמר בקורה מסיק לה מן מאסף
לכל המחנות, ולמאן דאמר בתיבה והיה דן בצפון התיבה לריך לומר שהוא מלאון כניסה אל
הגדר (בעטויטען), כי מפני שהיו אחרונים בזמן הנסיעה ממקום למקום, הכניסו את כל
הקודמים בגדר המטה, וכל מה שהיה חובה להם, נקרא חוץ למטה: (כח) ויסעו, הוא
מאמר בפני עלאו, אחרי שהודיע סדר הדגלים חוזר ואומר וכסדר הזה היו נוסעים כל ימי
הנסיעה: (כט) לחבב בן רעואל, מלאנו שלפורה בת רעואל, כמו שכתוב ויתן את לפורה
בתו למשה (שמות ב' כ"א), וכהו חובב שהוא בן רעואל היה אחי לפורה וקראו הכתוב כאן
חתן משה, וכן מבני חובב חותן משה (שופטים ד' י"א), כי דרך המקרא לקרוא לאחי הנערה
ואחיה חותן, וכן לפי שקיל הדעת שחובב הוא יתרו בעבור שאמר כי על בן ידעת חנותינו
נמדבר, קראו הכתוב חתן משה גם כן על הדרך הזה. (מדברי ראב"ע), ורש"י פירש הפיאו
ג"כ הראב"ע בסוף דבריו שחובב הוא יתרו והוא אחי לפורה ורעואל היה זקנה, ומה שאמר אל
רעואל אחיהן כמו שאמר יעקב אלהי אחי אברהם, ואמר הכתוב כמו שאמר על בלשכר שהוא
בן נביד: וכן הוא בן נבו, [*ח"ה], ובבר זכרנו בתחלת פרשת יתרו שיש פה מקום ספק שפני
משמעות הכתובים בא יתרו קודם מתן תורה, ונאמר שם וישלח משה את חותנו וילך לו אל
ארצו, ו: אן משמע שהיה עמו אף בזנה הזנית, ונחלקו מפרשי התורה בהתרת הספק הזה
כמו שזכרנו שם (שמו"ז י"ח א', י"ג), לדעת הרמב"ן הלך לו ונא אליו שנית, ולדעת רש"י

לא

ב ה ע ל ת ד י

דְּבַר-טוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיֹּאמֶר
אֱלֹהֵי לָא אֱלֹהֵי כִי אִם-אֱלֹהֵי אֶרֶץ
וְאֵל-מִוֹלְדֹתַי אֱלֹהֵי: (ג) וַיֹּאמֶר
אֱלֹהֵי תַעֲזֹב אֲחֵנוּ כִי וְעַל-כֵּן
יָדַעַתְּ חֲנֻתֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ
לְעֵינָיִם: (ד) וְהָיָה כִּי-תִלְךָ עִמָּנוּ

והיה

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י

הָאֵם דַּעַר נֹאצִיאוֹן פִּיעֵל גּוֹטעם
פִּעֵר הַיִּיסען. (ב) עַר אָבער
אַנטוואָרטעטע: אִיך ווערדע
נִיכט מִיטגעהען, זאָנערן אִין
מִיין לאַנד צו מִייער פִּעֵר וואָנר-
שאַט צוריק קעהרען. (ג) יע-
נער שפּראַך: פִּעֵרלאַם אונז
דאָך נִיכט! דוא ווייסט דִיא גע-
לעגענהייט אִין דַּעַר ווייסטע,
וואָויר ליעגען ווערדען, אונד
קאַננסט אונז שטאַטט דַּעַר

אויבען דיענען (פִּאָן אללעם גוטען, נאַכריכט געבען); (ג) ווען דוא מיט אונז ציעהעסט,

וְ

ר ש י

ת ר ג ו מ אונקלוס

מִבָּא עַל יִשְׂרָאֵל: (ב) וַאֲמַר לִיה לָא אֱוִיל
אֱלֹהֵן לְאַרְעֵי וְלִיְדוּתַי אֱוִיל: (ג) וַאֲמַר
לָא בְּעַן הַשְּׁבוּק יְחִנָּא אַרְי עַל בֶּן יָדַעַתְּ בַּד
הַיִּנָּא שְׁרֹן בַּמִּדְבָּרָא וּגְבוּרָן דְּאַתְּעִבִידָא
לָנָא חֻזְיָא בְּעֵינֵךְ: (ד) וַיְהִי אַרְי חֻזְיָא
עִמָּנָא

(ל) אל ארצי ואל מולדתי. אם בשביל
נכסי אם בשביל משפחתי: (לא) אל
נא תעזב. אין נא אלא לשון בקשה
אלא יאמרו לא נתנייר יתרו מחנה סניור
הי' שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראש
שאל: ל:ס חלק הניחם והלך לו: כי על כן
ידעת חנותינו במדבר. כי נאם לך לעשות
זאת על אשר ידעת חנותינו במדבר וראית
נשים וגבורות שנעשו לנו: כי על כן ידעת.

כמו על אשר ידעת כמו כי על כן לא נתחיה לשלה בני (בראשית ל"ח) כי על כן באו (שם י"ט).
כי על כן ראיתי פניך (שם ל"ג): והיית לנו לעינים. לשון עבר כתרומו. ד"ל לשון עתיד כל דבר
ודבר שיתעלם מעינינו תהי' מאיר עינינו. ד"ל שתהא חביב עלינו כנגלגל עינינו שנאמר ואתם
את הגר (דברי' י):

והיה

ב א ו ר

לא נאמרה הפרשה הכתובה אם עד שנה שנייה, ולולי דברי חכמינו ז"ל שאמרו: שבעה שמות
יש לו ליתרו, הייתי אומר שרעואל הי' אבני לפורה, ולה שני אחים שם האחד יתרו ושם השני
חובב, ושלשון נקראו חותני משה, שכל קרובי האדם מכד חתן נקראים כך כמו שכתב הראב"ע,
ויתרו חותן משה נא קודם מתן תורה ושם אל ארצו ממחרת בואו, וחובב חותן משה נא גם
הוא אליו והלך עמו, ואל החתן הזה אמר משה פה לכה אחרו, וממה שאמר כי על כן ידעת
חנותינו במדבר אין ראיה שחובב הוא יתרו, כמו שנפרש שם, לפי משמעות פשטות הכתוב,
ועוד שחובב גם הוא אפשר שידע חנותם ונתן לב לדעת לרביהם, והותרו לפי רוב הספקות
שנפלו בענין זה בלי דוחק כלל*: כי ה' דבר טוב, דבר להניח עליהם כל עונ. וכן תרגם
אונקלוס ואשכנזי: (לא) אל נא תעזב, לשון בקשה וכן פירש רש"י וכן מתורגם בלשון אשכנזי:
כי על כן ידעת, כמו כי על כן באו, כי על כן לא נתחיה, ופירושו על אשר ובאורו על אשר
ידעת את המדבר הזה הסמוך לארץ ומדע לבקש לנו מקומות חנייתנו: והיית לנו לעינים,
ומהיה לעזר לנו ולמורה דרך כענין' לאדם, זהו היותר נכון לפי פשוטו של מקרא, ומלת
ידעת

ה מ ע ז מ ר

י (לא) והיית לנו לעינים, עיין בפסוקי המלות מאת מהר"ם לאנדוי במקום הזה.

וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב
יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ:
(לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים וָאָרוֹן בְּרִית יְהוָה נָסַע
לְפָנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר

זא וואללען וויר דין אללעם
גומע, דאז אונז דער עווי-
גע ערצייגען ווירד, מיטגע-
ניעמען לאססען. (לג) זיא
בראכען אויף פאן דעם בער-
גע דעם עוויגען, אונד מאכ-
טען דרייא טאגערייען, אונד
אויף דיעזען דרייען טאגע-

רייען צאג דיא בונדעסלאדע דעם עוויגען פאר איהנען הער, איהנען צו צייגען, ווא

זיא

תרגום אונקלוס

ר ש י

עֲמָנָא וַיְהִי טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יִי עֲמָנָא
וְנוֹטִיב לָךְ: (לג) וְנָטְלוּ מִפְּתוּרָא דְאַחַגְלִי
עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי מַהֲלַךְ תְּלָחָא יוֹמִין וָאָרוֹן
קִימָא דִּי נָטְלָא קְדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָחָא יוֹמִין
לֹא הִקְנָאָה

(לכ) והיה הטוב ההוא וגומר. מה טובה
הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את
הארץ היה דושנה של ירימו חמש מאות
אמה על חמש מאות אמה והניחיהו מלחלו'
אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא
יעלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לכני יתרו
ליודב בן רכב: (לג) דרך שלשת ימים מהלך
שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב"ה

חפץ להכניסן לארץ מיד: וארון ברית ה' נוסע לפניכם דרך שלשת ימים. זה הארון היוצא
עמהם למלחמה ובו שבתי לוחות מונחים ומקדים לפניכם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום מנייה:
וענן

ב א ו ר

ידעת היא צינוני בתמונת העבר, ומלת והיית היא עבר המהופכת לעתיד, וכן פירש"י
בלשון שני, וכן תרגם האשכנזי. והרשב"ם פירש כי על כן אשר ידעת ונתת על לב לרכיבו
ומתנו במדבר, וגם היית לנו לעינים לתת לנו ענה טובה כדנתיב בוישמע יתרו, דוגמת
עינים היית לעור, (איוב כ"ט ט"ו), וכן רש"י פירש בלשון הראשון כדעת ת"א שאלת והיית
היא עבר, בילדעתם מלת ידעת היא עבר, ולפי שאמרו המדקדקים בביא עבר עם וי"ו שואית
אחר פעל עבר אזי הוא וי"ו החנור ולא מהפך, כמו מי פעל ועשה (ישעי' מ"א ד'), לכן פירשו מלת
והיית נטעם עבר, אבל הנכון כמו שכתנתי למעלה: (לכ) והיה הטוב ההוא, כתב הרמב"ן
וזה לשונו, והנה משה חלה פניו ללכת עמהם ואמר לו סתם והטננו לך, הוא חשב שיתנו לו
מן השלל נסך וזהב ונגדים ולאן ובקר ולא תהיה לו נחלה בתוכם ועל כן לא היה חפץ, וענה
כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, כי אם לי נחלה ונכסים וכבוד, אז אמר לו משה אל נא
תעזוב אותנו כי מדעתך המדבר תהיה לנו לעינים בנבוא הארלות וחורנו הדרך אשר נעלה
בה, ומכל הטוב אשר ייטיב' לנו והטננו לך רמו לתת לו אחוזה וארץ טובה בשכרו על טרמו
ועזרתו אשר יעזרם בנבוא הארץ, ועל דעתי כי תרצה אליו בזה ועשה כן כאשר הזכירתי אם
(עיי' מה שכתב בפרשת בלק בפסוק וירא את הקני), וכך אמרו צירושלמי בני קני תוחן משה
מביאין וקורין דנתיב לכה אתנו והטננו לך. עד כאן לשון הרמב"ן: (לג) דרך שלשת ימים,
מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד כי חפץ ה' להנניסם לארץ מיד: וארון ברית ה' נסע
לפניהם דרך שלשת ימים, זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שבתי לוחות מונחים ומקדים
לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום מנייה, כל זה מלשון רש"י, והראב"ע פירש שמסע
הראשון לכדו לא היה כשאר המסעות כי בכלל היה הארון נוסע אחר שני דגלים הראשונים,
כמו שכתב ונסעו הקהתים נושאי המקדש וגומר, אך נמסע הזה הו' הארון נוסע לפניכם
כל שלשת ימים הראשונים, ואין הכוונה שהלכו מהלך שלשת ימים ביום אחד אלא כמו וילכו
שלשת ימים כמדבר ת"א, ולפי' זה כוון המתרגם האשכנזי: דרך שלשת ימים, לפירוש הראב"ע

שזכרתי

ב ה ע ל ת ד י

תרגום אשכנזי נו

זיא רוהען זאללטען. (לד) דיא וואלקע דעם עוויגען וואר אימ מער דעם טאגס איבער איה נען, ווען זיא אויס דעם לא גער צאגען. (לה) ווען דיא לא דע צאג, שפראך משה: אויך, א עוויגער! לאס דייע פיינדע צערשטרויעט, אונד דיא דיק האססען, פאר דיר פליכטיג ווערדען. (לו) אונד ווען זיא נייע דער

להם מנוחה: (לד) וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: (לה) ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיה מפניה: (לו) ובנתה

נון הפוכה. ובנחו קרי. יאמר

תרגום אונקלוס

ר ש י

(לד) וענן ה' עליהם יומם. שנעב עננים כתובים במסעיהם ארבעה מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם ומאחורי אחד הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים: (לה) ויהי בנסוע הארון. עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו' כדאיתא בכל כתבי הקדש: קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפנייהם ויפלו איביך. המכונסין: וינוסו משנאיך. אלו הרודפים: משנאיך. אלו שונאי ישראל שכל הזנא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנאמר ומשנאיך נשאו ראש ומי הם על עמך יערימו סוד (תהלים פ"ג):

לאחנקאה לדון אחר בית מישרי: (לד) וענן יקרא דיי עליהון ביממא במיטלהון מן משריחא: (לה) והוה במיטל ארונא ויאמר משה אחגלי יי ויחבדרון סנאף ויערקון בעלי דכבך מן הקדמך: (לו) ובמשרוהי אמר

הוב

שונה

ב א ו ר

זכרתי תחסר ה"א הידיעה והראוי שלשת הימים כי שנ על אלו שלשת ימים הראשונים: (לד) מן המחנה, ממקום חנייתו. (רש"י): (לה) ויהי בנסע הארון, אמרו רבותינו ז"ל עשה לו סימן מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות (שנת קט"ו), ולפי זה אין הענין הזה מיוחד למסע הראשון, כי אם בכל מסע וחנייה היה כך שנאמר נסע הארון אשר משה קומה וגומר, וכאשר נח אמר שונה וגומר: ויאמר משה, כמו ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו שהוא כמו נשא וכן כאן כמו אמר משה: קומה ה', בדרך בני אדם לעמוד להלחם: ויפצו איביך, כשיראו שקמת לעשות מלחמה מיד ויפלו איביך (הראב"ע), או רבה לומר שהיו במקום שיין, ובאורו קומה ה' שיפלו איביך: ויפצו וינסו, מנחי עיין בננין הקל והיו ראויים להיות פליה"ם בשור"ק גדול ובאו בקבוץ תולדתם ולפיכך האופיות שאחרי הקבוץ רפויים, והנה מדרך המליכה לנסול הענין במלות שונות, וכן אשר דוד ייקום אלהים יפולו איבינו וינוסו משנאינו מפניו, [ח"ה לדעתו חנר דוד המלך עליו השלום את המזמור ההוא (תהלים ס"ח), ששירו בו, כאשר יעלו ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית, ולכן התחיל במאמר יקים אלהים, כמו שאמר משה בנסוע הארון]: (לו) ובנחה, המקור עם בנוי נסתר שנ על הארון והה"א במקום וי' כמו אהלה, כי פרעה אהן:

שונה

חרגום אשכנזי

דערנעוועטצט ווארד, שפראך
ער: רוהע גונמעהר, אַעוויגער!
אונטער דער מענגע דער טוי-
זענדע ישראל'ס.

יא (א) דאָ פֿאַלק וואָר אַבער
מיס־ערגניגט, אונד
בעקלאַנטע זיך אויף איינע

דעם עוויגען מיס־פעלליגע וויינע. דער עוויגע פֿערנאָהם עס, זיין צאָרן ערגרימטע

כהעלת ד י יא

יאמר שובה יהוה רבבות אלפי

ישראל: ז

יא (א) ויהי העם כמתאננים רע

באזני יהוה וישמע יהוה ויחר

גון הפוכה.

דער עוויגע פֿערנאָהם עס, זיין צאָרן ערגרימטע

חרגום אונקלוס

חוב יי שרי ביקרך בגו רבבות אלפי

ישראל:

יא (א) והוה עמא בד מסתקפין ביש קדם

יי וישמע קדם יי ותקיף רוגזיה ודליקת

בהון

י"ג) וכשהם כשרים קרואים עמי שנאמר שלח עמי (שמות י"ג) עמי מה עשיתי לך (מיכה ו'):
כמתאננים. אין מתאננים אלא לשון עלילה מנקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום וכן
הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מנקש (שופטים י"ד): רע באזני ה'. תואנה שפיר רעה
באזני ה' שמתכוונים שתכל באזניו ויקריט אמרו אוי לנו כמה לנטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא
נחנו מענוי הדרך: ויחר אפו. אני הייתי מתכווין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד:

נקלה

ר ש י

(לו) טובה ה'. מנחם חרגמו לשון מרגוע
וכן בשונה נחת תושעין (ישעי' ל'): רבבות
אלפי ישראל. מגיד שאין השכינה שורם
בישראל פחותים מגוי אלים ושתי רבבות:
דא (א) ויהי העם כמתאננים. אין העם
אלא רשעי' וכן הוא אומר מה אעשה לעם
הזה (שמות י"ז) ואומר העם הרע הזה (ירמי'

ב א ו ר

שובח ה', רש"י ט"ל בשם מנחם שהוא לשון מרגוע, וכן ט"ל הראב"ע בשם ר"י המדקדק הראשון
כמו בשונה נחת תושעין, והוסיף לבאר כי כל שזטעמו מגזרת השונה הוא עומד ואינו יולא כבנין
הקל רק כשהוא מענין שלום והשקט. וכן באן, שונה ה' הוא יולא, ונאווו שונה ה' רבבות אלפי
ישראל שיניחם ולא ירגזו מאויביהם, וגם שלמה המע"ה אמר בנות הארון, קומה ה' אלפים
לנומך, אתה וארון עזך וגו' (ד"ה ב' ו' מ"א): רבבות אלפי ישראל, כתב הראב"ע ודע כי
רבנה מגזרת רב, והטעם כמו רבנה כלמה השדה נחתך, ויחנן ש קרא עשרת אלפים בן בעבור
היותו מספר רב, על כן נסמנה מלת רבנות לחלפי עב"ל, וכונתו שמלת רבנות אינה שם פרטי
הונח על מספר מכין אל עשרת אלפים רק הונח על רבוי אלפים יהי' כמה שיהי', ולפי' מחנן
הסמיכות רבוי של אלפי ישראל, וכן מתורגם בל"א:

יא (א) ויהי העם כמתאננים, מגזרת און וכן משבנות אונך, וטעם וישמע ה' שדברו דברי
אלון (הראב"ע), וכתיב עליו הרמב"ן, ואינו נכון בעיני כי למה יבסה הכתוב על חטאם
ולא יגדלו כאשר עשה בכל המקומות, והנכון בעיני כי כאשר נתחקו מהר סיני שהי' קרוב
לישוב ונאלו צחק המדבר הגדול והנורא נסמך הראשון היו מלמערים בעלמם לחמר מה נעשה
ואיך נחיה במדבר הזה ומה נאכל ונשתה ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נכלא ממנו,
מלשון

ה מ ע מ ד

יא (א) כמתאננים, לשון רש"י: אין מתאננים אלא לשון עלילה וכו' וכן הוא אומר בשמשון
כי תואנה הוא מנקש. "הנה גם רש"י ידעני מתאונן הוא סנחי עי"ן ותואנה מנחי למ"ד
אך לדעתו כמו שפיר און ואנה בהיראת לרה ואכל, כמו לא אכלתי בארבי ממנו (דברים
כ"ו י"ד) וטנו הדייגים (ישעי' י"ט ח') בן הם שיים נ"כ בהוראת ענין עלילה, ויהי סר
חלונת החנם הסנאר, עיין עליו.